

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права**

До захисту в ЕК допустити
завідувач кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права
д.ю.н., доц. Кодинець А.О.

_____2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«Договори у сфері авторського права та суміжних прав»

студента 2 року навчання ОР «Магістр»
Групи № _____
спеціальності: 081 «Право»
Навчально-наукового інституту права
заочної форми навчання
Плевачука Назарія Олександровича

Науковий керівник:

Кандидат юридичних наук, доцент
Комзюк Л. Т.

Рецензент:

Київ – 2022

Зміст

АНОТАЦІЯ	5
SUMMARY	7
ВСТУП	9
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ	15
1.1. Поняття та правова природа договорів у сфері авторського права та суміжних прав	15
1.2. Сутність договорів у сфері авторського права та суміжних прав	20
1.3. Предмет і сторони договорів у сфері авторського права та суміжних прав	25
РОЗДІЛ II. ВИДИ І ФОРМИ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ	29
2.1. Ліцензійні договори	29
2.2. Договори про передання (відчуження) майнових авторських прав	32
2.3. Видавничий договір	35
2.4. Договір про депонування рукописів	43
2.5. Сценарний та постановочний договори	45
2.6. Договір авторського замовлення	49
РОЗДІЛ III. ЗМІСТ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ	53
3.1. Права та обов'язки сторін договорів у сфері авторського права та суміжних прав	53
3.2. Відповідальність сторін за порушення договорів у сфері авторського права та суміжних прав	57
3.3. Визнання договорів у сфері авторського права та суміжних прав недійсними	62
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	71

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науковий керівник:
к.ю.н., доц. Комзюк Л. Т.

_____ 2022 року

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

Плевачук Назарій Олександрович, студент 2 року заочної форми навчання ОР «Магістр», освітня програма «Інтелектуальна власність»,
вибірковий блок «ІТ-Право»

- 1. Тема роботи:** Договори у сфері авторського права та суміжних прав.
- 2. Термін подання роботи науковому керівникові для підготовки відгуку:** до 11.11.2022 року.
- 3. Робота виконується на базі:** ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- 4. Теоретичне завдання:** аналіз спеціальної юридичної наукової літератури, законодавства України, дослідження досвіду зарубіжних країн, судової практики.
- 5. Практичне завдання:** розробка шляхів удосконалення законодавства України і практики його застосування щодо договорів у сфері авторського права та суміжних прав.
- 6. Сфера застосування результатів роботи:** наукова діяльність, навчальний процес, правотворчість, правозастосовна діяльність.
- 7. Завдання вручено студентові:** 30 червня 2022 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науковий керівник:
к.ю.н., доц. Комзюк Л. Т.

" ___ " _____ 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Плевачук Назарій Олександрович, студент 2 року заочної форми
навчання ОР «Магістр», освітня програма «Інтелектуальна власність»,
вибірковий блок «ІТ-Право»

Тема роботи: Договори у сфері авторського права та суміжних прав.

№	Види робіт	План	Фактично
1.	Розробка плану роботи та його погодження науковим керівником	до 30.06.2022	08.07.2022
2.	Підбір і опрацювання наукової літератури, нормативних актів та судової практики за темою роботи	до 01.08.2022	01.08.2022
3.	Підготовка першого розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 20.08.2022	20.08.2022
4.	Підготовка другого розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 30.09.2022	30.09.2022
5.	Підготовка третього розділу роботи та подання його на перевірку науковому керівникові	до 23.10.2022	23.10.2022
6.	Доопрацювання роботи на підставі зауважень наукового керівника	до 27.10.2022	27.10.2022
7.	Підготовка остаточного варіанту роботи та її технічне оформлення	до 04.11.2022	04.11.2022
8.	Підготовка реферату та анотацій	до 08.11.2022	08.11.2022
9.	Подання роботи на кафедру	до 11.11.2022	11.11.2022

АНОТАЦІЯ

Плевачук Н. О. Договори у сфері авторського права та суміжних прав.

Дипломна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 081 – Право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ. 2022.

Ключові слова: договори у сфері авторського права і суміжних прав; авторські договори; ліцензійні договори; виключні та невиключні ліцензії; використання прав на об'єкт інтелектуальної власності

У цій дипломній роботі здійснено аналіз чинного законодавства України у сфері регулювання договорів у сфері авторського права та суміжних прав та досліджено прогалини і недоліки законодавства з приводу регламентування цієї сфери інституту права інтелектуальної власності.

Було підкреслено проблему мінімального рівня регламентації питання ліцензійних договорів, зокрема у Цивільному кодексі України та Законі України «Про авторське право та суміжні права», а також застарілості поняття авторського договору у тому вигляді, у якому він нині закріплений у законодавстві України.

Аргументовано, що нормативно-правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні це сукупність нормативно-правових актів вищої юридичної сили, підзаконних актів органів державної (публічної) влади, відомчих і корпоративних правових актів. Специфікою права інтелектуальної власності є включення в рамкові закони, що регулюють захист окремих об'єктів інтелектуальної власності, норм, які передбачають пріоритет спеціальних норм перед загальними нормами.

Вказано, що відповідальність в системі захисту прав інтелектуальної власності при укладенні авторських договорів в Україні має взаємопов'язані юридичний і соціальний аспекти, які визначають здатність надавати

спеціально-юридичний вплив на правові відносини у сфері інтелектуальної власності, забезпечуючи поєднання статичної та динамічної правового регулювання (юридичний аспект), долати суперечності між публічним і приватним інтересом правовласників і суб'єктів застосування інтелектуальної власності, притаманні відносинам щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, запобігати можливим правовим конфліктам (соціальний аспект).

SUMMARY

Plevachuk N. Contracts in the field of copyright and related rights.

Scientific research for obtaining a master's degree in specialty 081 - Law.
Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv. 2022.

Keywords: Contracts in the field of copyright and related rights; copyright contracts; license agreements; exclusive and non-exclusive licenses; using of intellectual property rights

In this diploma work, an analysis of the current legislation of Ukraine in the field of regulation of contracts in the field of copyright and related rights was carried out, and the gaps and shortcomings of the legislation regarding the regulation of this field of the institute of intellectual property law were investigated.

The problem of the minimum level of regulation of the issue of license agreements, in particular in the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", as well as the obsolescence of the concept of an author's agreement in the form in which it is currently enshrined in the legislation of Ukraine, was emphasized.

It is argued that the normative legal support for the protection of intellectual property rights in Ukraine is a set of normative legal acts of higher legal force, by-laws of state (public) authorities, departmental and corporate legal acts. The specificity of intellectual property law is the inclusion in the framework laws regulating the protection of individual objects of intellectual property, norms that provide for the priority of special norms over general norms.

It is indicated that responsibility in the system of protection of intellectual property rights when concluding copyright contracts in Ukraine has interrelated legal and social aspects, which determine the ability to exert a special legal influence on legal relations in the field of intellectual property, ensuring a combination of statics and dynamics of legal regulation (legal aspect), to overcome the

contradictions between the public and private interest of right holders and subjects of intellectual property application, inherent in relations regarding the commercialization of intellectual property objects, to prevent possible legal conflicts (social aspect).

ВСТУП

Актуальність теми магістерського дослідження. З моменту здобуття незалежності Україна поступовими кроками переходила до структури ринкової економіки та інтеграції у світовий ринок. У зв'язку з цим переходом сфера користування та регламентації права на об'єкти інтелектуальної власності набула доволі важливого значення. Цей феномен можна трактувати надзвичайно швидким розвитком інтелектуальної діяльності та створення об'єктів у сфері права інтелектуальної власності.

Інтелектуальна діяльність в нашій державі зазнала значних змін та набула перспективного значення як для духовної складової життєдіяльності суспільства, так і стала безпосереднім і важливим елементом товаровиробництва, іншими словами – продукт інтелектуальної діяльності перетворився на складову економічного товарообігу.

Міжнародна практика підтверджує, що найшвидшим та найефективнішим способом досягнення передового рівня інтелектуального розвитку є купівля ліцензій на користування об'єктами права інтелектуальної власності, тобто укладення авторських договорів.

У період існування УРСР правовідносини з приводу результатів інтелектуальної діяльності не вимагали особливого окремого законодавчого регулювання, так як існувала повна монополізація держави на використання більшої частини об'єктів інтелектуальної діяльності. Таким чином, після оголошення незалежності Україна отримала «у спадок» повну відсутність вітчизняного досвіду ринкового регулювання правовідносин стосовно користування об'єктами права інтелектуальної власності.

Новим етапом на шляху становлення регламентації практики договірної регулювання використання об'єктів інтелектуальної діяльності стало положення, закріплене у статті 41 Конституції України: «Кожен має

право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [1].

В подальшому у сфері закріплення норм, що регулюють договірне використання об'єктів інтелектуальної власності, було прийнято низку законодавчих актів, таких як:

- Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» [2];
- Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [3];
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу» [4];
- Закон України «Про ратифікацію Угоди про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав» [5];
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» [6].

В цих нормативно-правових актах закріплено право суб'єктів виключних прав давати дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної діяльності. Головне значення для регулювання правовідносин між цими суб'єктами стало прийняття Цивільного кодексу України [8], в якому договори у сфері авторського права і суміжних прав (в тому числі і ліцензійні договори) розглядаються як відокремлені цивільні правочини стосовно володіння, користування та розпорядження правами інтелектуальної власності.

Таким чином, актуальність цього магістерського дослідження зумовлена тим, що сучасне правове регулювання договорів у сфері авторського права та суміжних прав не вирішує всіх недоліків і проблем, що існують в практиці

укладання та виконання положень цих правочинів, містить численні колізії та недоречності, потребує ґрунтовних змін та доповнень.

Використання конструкції авторських договорів західного зразку є потенційним способом збільшення інвестицій інтелектуальної діяльності в розбудову структури економіки України, а також підвищить рівень довіри до українського ринку інтелектуальної власності з боку розвинених держав світу.

Метою дослідження є системний, всебічний та комплексний теоретичний аналіз законодавчого регулювання договорів у сфері авторського права та суміжних прав як автономного правочину у галузі цивільного права та внесення потенційних пропозицій для покращення цього правового регулювання.

Щоб досягнути мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. Провести аналіз поняття договору у сфері авторського права та суміжних прав, що закріплене у законодавстві та пропонується доктринальними джерелами;
2. Встановити правову природу договору у сфері авторського права та суміжних і визначити його місце у системі цивільних правочинів;
3. Визначити об'єкт та предмет типових договорів у сфері авторського права та суміжних прав;
4. Проаналізувати класифікацію та специфіку окремих видів договорів у сфері авторського права та суміжних прав;
5. Розглянути правову характеристику сторін договорів у сфері авторського права та суміжних прав;
6. Встановити регулювання відповідальності сторін за порушення положень договорів у сфері авторського права та суміжних прав.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають та існують з приводу використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є зобов'язальні правовідносини, що виникають, існують та припиняються між учасниками договорів у сфері авторського права та суміжних прав стосовно використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Теоретична основа дослідження складається із праць вітчизняних науковців: О. С. Йоффе, І. А. Безклубий, М. М. Богуславський, В. І. Мухопад, Л. Т. Комзюк, А. О. Кодинець, В. М. Герасименко, Ж. Завальная, В. М. Крижна, О. В. Кохановська, І. Є. Якубівський, І. І. Новосельцев, М. К. Галянтич, С. М. Барбаниш, Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, О. В. Жувака, В. Я. Калакура, Б. М. Криволапов, А. С. Довгерт, О. П. Сергєєва, А. М. Чепелевецький; та зарубіжних авторів: Ф. Міхаел, Г. Хуг, Дж. Бенсон, А. Олтманс, Б. Гольдштейн, М. Сейлей, Р. Манко, А. В. Е. Август та інші

Методологічну основу дослідження складають систематично і гармонійно поєднані універсальні діалектичні методи наукового пізнання реальних існуючих явищ: метод системного аналізу, метод синтезу, метод дедукції, метод індукції; загальнонаукових методів: описовий метод, порівняльний метод, метод спостереження; та спеціальних методів наукового дослідження: історичний метод, порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод, структурно-функціональний метод, метод соціологічного аналізу та інші.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в проведеному дослідженні було здійснено комплексно-системне вивчення договорів у сфері авторського права та суміжних прав як підвиду договорів стосовно володіння, користування та розпорядження майновими правами

інтелектуальної власності, базуючись на положеннях ЦК України та інших нормативно-правових актів.

У цьому дослідженні було надано додаткове обґрунтування точки зору стосовно визначення обсягу істотних умов договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Також було проведено аналіз співвідношення договорів у сфері авторського права та суміжних прав з іншими видами договорів у сфері права інтелектуальної власності щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Було також додатково досліджено проблематику встановлення предмету і об'єкту договорів у сфері авторського права та суміжних прав.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що надані висновки та рекомендації можуть використовуватися у:

- Науково-дослідній сфері – для майбутнього розвитку сучасної цивілістики в сфері права інтелектуальної власності;
- Правотворчій сфері – з метою покращення та вдосконалення правового регулювання договорів у сфері авторського права та суміжних прав;
- Правозастосовній сфері – при укладенні договорів у сфері авторського права та суміжних прав потенційними сторонами таких договорів.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження апробовані у доповіді на X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (30 вересня 2022 року), тези на тему «Проблема визначення предмету ліцензійного договору між ОКУ та організаціями-користувачами про публічне сповіщення опублікованих творів» опубліковані у збірнику матеріалів конференції. Науковим

керівником є к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності Комзюк Леонід Трохимович.

Загальна структура роботи виходить із встановленої мети та завдань дослідження. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують дванадцять підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури. Загальний обсяг роботи – 77 (сімдесят сім) сторінок, з них – 54 (п'ятдесят чотири) сторінки основного тексту та 76 (сімдесят шість) позицій списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

1.1. Поняття та правова природа договорів у сфері авторського права та суміжних прав

16 січня 2003 року був прийнятий Цивільний кодекс України, який набрав чинності 1 січня 2004 року [8] і який закріпив часткове регулювання договірних відносин у сфері авторського права та суміжних прав, розглядаючи їх як складову системи договорів стосовно розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Раніше договори у сфері авторського права та суміжних прав могли бути укладені при правовідносинах щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем та сортів рослин, а також суміжних прав, пов'язаних із виконанням. Однак, якщо проаналізувати колишній Цивільний кодекс УРСР 1963 року [9], то такі види договорів взагалі ніяким чином не були законодавчо регламентовані.

Навіть серед доктринальних досліджень тих часів лише деякі вчені, як наприклад, О. Ю. Кабалкін чи В. Г. Вердников використали критерій поділу спрямованості на досягнення конкретного результату (юридична мета) [10, с. 145] та сформували одну із підгруп як «договори про надання прав на використання об'єкту права інтелектуальної власності, який належним чином зареєстрований в установленому законом порядку» [11, с. 48-49].

Якщо взяти до уваги підкатегорію ліцензійних договорів у групі договорів у сфері авторського права та суміжних прав, то його правова природа відноситься до латинського терміну *licentia*, що в перекладі має значення «право/дозвіл/свобода» [12, с. 164]. У юридичному використанні цей термін вперше з'явився у Франції XVII століття, що було наслідком політики

кольбернізму (за іменем міністра економіки Франції Ж. Б. Кольбера) [13, с. 18], кінцевою метою якої було підвищення доходів шляхом досягнення позитивного торгівельного балансу, збільшення обсягів експорту промислових товарів та зменшення імпорту іноземних виробів.

У той самий час у Великій Британії виник інститут ліцензійних договорів (договорів ліцензування інтелектуальної власності). Перші такі договори було укладені наприкінці XVIII століття. В другій половині XIX століття такі договори укладалися переважно на внутрішніх ринках держав, а починаючи з XX століття ліцензійні договори укладалися між окремими державами [14, с. 46-51].

Виходу договорів у сфері авторського права у широкий загаль передували значні соціально-економічні перетворення. До масштабної індустріалізації суб'єктам права інтелектуальної власності було практично раціональніше використовувати та застосовувати власне науково-технічне досягнення у власному господарстві чи підприємстві, а також самостійно реалізувати отриману таким чином продукцію на ринку.

З упровадженням у виробництво досягнень науково-технологічного прогресу набуло більшої доцільності користування перевагами, що надавалися на підставі договору про дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Тільки після закінчення Другої світової війни у зв'язку з стрімким науково-технічним прогресом, зростанням обсягів виробництва, розподілом праці у галузі науково-технічних досліджень значно активізувалась практика укладення міжнародних договорів у сфері авторського права та суміжних прав.

Взагалі такі види договорів використовували як один із доволі ефективних способів економічного розвитку. Наприклад, у 1965 році у Сполучених Штатах було створено Міжнародне ліцензійне товариство, яке нині об'єднує понад 25 національних та субрегіональних товариств [15, с. 120].

Деякі автори називають цей період другої половини ХХ століття «золотим віком» історії досліджуваних видів правочинів [16, с. 7].

Вітчизняні та зарубіжні автори по-різному трактують визначення договорів у сфері авторського права та суміжних прав. В державах англо-саксонської правової сім'ї взагалі відсутнє визначення «суміжних прав». Різноманітність поглядів на це питання обумовлене тим фактом, що до недавнього часу, незважаючи на значну поширеність таких видів правочинів, була відсутня будь-яка практика офіційного закріплення у міжнародно-правових чи нормативно-правових актах поняття договору у сфері авторського права та суміжних прав. Це питання набуло важливого значення у наукових дослідженнях та дискусіях.

Така ж ситуація із відсутністю нормативного регулювання такого виду правовідносин і донині залишається у ряді розвинених держав світу. Наприклад, у Великій Британії, яка має доволі широку нормативно-правову базу в сфері інтелектуальної власності, як наприклад, Закон «Про патенти» 1977 р. [17], Закон «Про обмеження свободи торгівлі» 1976 р. [18], Закон «Про конкуренцію» 1980 р. [19], Закон «Про ціни перепродажу» 1976 р. [20], яка також має найбільшу прецедентну практику у сфері патентно-ліцензійних договорів, відсутнє визначення терміну «авторський договір», «ліцензійний договір», «договір у сфері авторського права та суміжних прав».

Цивільний кодекс Франції [21] та Кодекс Законів Франції про інтелектуальну власність [22] відносять договори у сфері авторського права та суміжних прав до категорії так званих «пойменованих» договорів, тобто до таких договорів, що детально не регламентовані законами. Така ж ситуація спостерігається і в Італії, де ні Закон «Про патенти» [23], ні Цивільний кодекс Італії [24] не трактують авторський договір як окремий вид цивільно-правових правочинів, та не дають визначення поняття.

Звертаючись до українського законодавства, можна знайти в ст. 1107 Цивільного кодексу України, що розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів:

1. Ліцензія на використання об'єкту права інтелектуальної власності;
2. Ліцензійний договір;
3. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
4. Договір про передачу виключних майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності;
5. Інший вид договору стосовно розпорядження майновими правами на об'єкт права інтелектуальної власності.

Очевидно, що цей список не є вичерпним, тому що законодавчо неможливо передбачити все різноманіття договірних правовідносин у сфері права інтелектуальної власності.

Встановлення юридичної природи договорів у сфері авторського права та суміжних прав має надзвичайно важливе значення. Наприклад, під час здійснення правотворчої діяльності вона може бути врахована при нормативному регламентуванні договорів, і навіть у випадку, коли їх правове регулювання перебуває на стадії зародження. У правозастосовній практиці встановлення правової природи договору є загальною умовою для коректного застосування законодавства, що регулює такі правовідносини.

При аналізі процесу становлення цивільних договорів та інших правочинів, можна дійти до висновку про існування закономірності при встановленні відповіді на питання визначення їх правової природи. Зазвичай, нові види договорів підводилися під загальну модель вже існуючих. Наприклад, С. І. Раєвич відзначив недоліком прагнення правотворців та доктриністів чіплятися за традиційні схеми, підводячи під них усе нове шляхом довільних побудовних моделей. Однак, таку тенденцію можна виправдати цілком економією юридичних форм [25, с. 60].

У доктрині цивільного права можна зустріти найрізноманітніші думки стосовно походження та правової природи договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Такі договори розглядають як купівлю-продаж, майновий найм (оренду), підряд, доручення, комісію, передачу ноу-хау, договір особливого виду (*sui generis*) або окремий самостійний вид договору.

1.2. Сутність договорів у сфері авторського права та суміжних прав

Ототожнення договору у сфері авторського права і суміжних прав зі звичайним договором купівлі-продажу набуло поширення на межі XIX-XX ст. На той момент склалося розуміння права інтелектуальної власності як права власності на річ (пропрієтарна теорія) [26, с. 58]. Нині така точка зору втратила свою колишню актуальність, проте вона добре закріпилася в американському праві [27, с. 161].

Французький юрист Руб'є вважає, що у сучасному цивільному праві та праві інтелектуальної власності, майнове право на об'єкт інтелектуальної власності є не речовим, а кредитним. В той же час, в більшості європейських держав (Німеччина, Швейцарія, Італія, Австрія та ін.) в доктрині вважається, що передача майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності є або речовим, або квазі-речовим правом [28, с. 34]. Проте, на мою думку, право інтелектуальної власності не можна розглядати як речове право, а продукт інтелектуальної діяльності, наукове досягнення – як річ.

Договори у сфері авторського права та суміжних прав і договори купівлі-продажу відрізняються перш за все за метою їх укладення, тобто правовим результатом, який переслідують сторони правочину. Наприклад, метою договору купівлі-продажу є передача права власності на певну річ, визначену родовими ознаками, від продавця до покупця, в той час як метою авторського договору є забезпечення можливості використання творчого результату автора (суб'єкта інтелектуальної діяльності) іншою особою.

Таким чином, за будь-яким із видів договорів у сфері авторського права та суміжних прав набувач (користувач) об'єкта інтелектуальної власності не набуває права власності на цей об'єкт, що характерно для купівлі-продажу – право власності залишається за автором або його правонаступником. Набувач (користувач) об'єкта інтелектуальної власності наділяється лише однією з

правомочностей стосовно об'єкту – правом користування, тобто формально правовий титул права власності не передається.

В той же час при купівлі-продажу повністю передається товар і майнові права на нього, тому одночасне користування ним (подвійне користування) сторонами заборонено. А при правовідносинах у сфері авторського та суміжних прав і автор, і будь-яке коло осіб, за дозволом автора, можуть одночасно користуватися об'єктом права інтелектуальної власності [29, с. 155].

У момент надання дозволу автором або його правонаступником на використання об'єкта авторського права або суміжних прав, сам результат інтелектуальної діяльності, який не має речового змісту, фактично залишається у володінні автора чи його правонаступника. Наприклад, Г. Штумпф з цього питання відзначає, що навіть у випадку, коли наслідком видачі декількох ліцензій фактична можливість автора застосовувати творче досягнення вичерпана, тому він як володілець патенту/свідоцтва залишається лише формальним носієм авторського права [30, с. 34].

Таким чином, на відміну від продавця у договорі купівлі-продажу, автор не байдужий до подальшої долі об'єкта права інтелектуальної власності; він продовжує підтримувати його в силі, вживає всіх можливих заходів у випадках подачі позову до суду чи інших порушень з боку третіх осіб [31, с. 122].

Ще однією різницею між правовідносинами купівлі-продажу та передачі права користуватися об'єктом інтелектуальної власності є безповоротна зміна власника. Тобто, майнові права продавця переходять до покупця за договором купівлі-продажу на весь час, а не протягом періоду існування цих майнових прав. А в договорах у сфері авторського права та суміжних прав набувач зобов'язаний припинити використання творчого досягнення по закінченню строку дії відповідного договору, або іншого строку, що прямо передбачений договором.

На відміну від договору купівлі-продажу, який де-факто є одноразовим актом, що закінчується переходом права власності від продавця до покупця і, зазвичай, має чіткі часові рамки виконання сторонами своїх зобов'язань по передачі товару та оплати за нього, зобов'язання, що виникають за договорами у сфері авторського права та суміжних прав, тривають протягом чітко встановленого строку або строку дії ліцензії за її наявності. Таким чином, правовідносини сторін не закінчуються на моменті видачі автором або його правонаступником дозволу на використання об'єкту права інтелектуальної власності, а продовжуються після цього, адже автор може контролювати технологічний та комерційний процес використання об'єкту права інтелектуальної власності, а також якість продукції, що випускається за ліцензійним договором, та отримувати періодичні платежі [32, с. 14].

В той же час багато науковців проводять аналогії між договорами у сфері авторського права та суміжних прав з договором майнового найму (оренди). Така теорія поширена в німецькій та французькій цивілістичних доктринах. Французький вчений та адвокат Ф. Ноель розглядає авторські договори як договори оренди інтелектуальної власності і у своїх дослідженнях проводить аналогії до відповідних норм Цивільного кодексу Наполеона 1804 р., що регулюють саме орендні правовідносини [33, с. 34].

У німецькій цивілістичній доктрині робиться розмежування між правовідносинами найму та оренди. Тому, наприклад, німецький юрист Г. Штумпф, посилаючись на Німецьке цивільне уложення [34], робить висновок, що договори у сфері авторського права та суміжних прав мають більше подібних аналогій до договору оренди, а не найму. Аргументом він наводить той факт, що за договором оренди один і той самий предмет не може бути одночасно переданий в користування більше, ніж одній особі, що є повністю незалежні одна від одної. Таким чином, на думку Г. Штумпфа авторські договори є аналогічними до договорів оренди в німецькому цивільному праві [30, с. 182].

Однак, на мою думку, основною відмінною ознакою договорів у сфері авторського права та суміжних прав від договору майнового найму (оренди) є предмет договору: у авторських договорах – він нематеріальний, це певне науково-технічне, творче, інтелектуальне досягнення, а у договорі майнового найму чи оренди – матеріальний предмет. Таким чином, наприклад, не є доцільним співвідносити Глави 58 і 75 Цивільного кодексу України як загальну і спеціальну норму (по типу правила *lex speciale derogate legi generale*).

Можна також провести певні аналогії між договорами у сфері авторського права та суміжних прав з фидуціарними договорами, адже вони однаково базуються на довірчих відносинах між сторонами, автор або довіритель ризикують своїм правом та зберігають його лиш формально, тому питання особи набувача або повіреного є надзвичайно важливим.

Однак, очевидно, що між цими групами договорів також існують принципові відмінності. Так, за договором доручення повірений від імені і за рахунок довірителя має вчинити певні юридичні дії, в результаті яких права й обов'язки виникають безпосередньо у довірителя [35, с. 161]. При цьому предметом договору є надання нематеріальних посередницьких послуг. Метою договору комісії є юридичне оформлення відносин посередницької діяльності. За його допомогою в інтересах комітента і за його рахунок укладаються правочини від імені комісіонера. В сфері авторських договорів набувачу (користувачу) об'єкта права інтелектуальної власності надається можливість практичного використання результату інтелектуальної чи творчої діяльності автора у своїх власних інтересах.

Таким чином, при визначенні сутності договору у сфері авторського права чи договору у сфері суміжних прав найбільш обґрунтованою та аргументованою є позиція про віднесення таких видів договорів до самостійних цивільно-правових договорів. Включення цього правочину до

системи договорів, передбачених Цивільним кодексом України, пояснюється його цивільно-правовим характером.

За допомогою договорів у сфері авторського права та суміжних прав регламентуються майнові відносини користування об'єктом права інтелектуальної власності між юридично рівними суб'єктами цивільного права; при укладенні договору дотримується принцип свободи договору, тому що сторони договорі вільні в умовах укладення договору, виборі контрагента та визначенні істотних та інших положень договору [36, с. 29].

Наведені вище відмінності від інших цивільно-правових договорів і правочинів та законодавчо встановлене регулювання досліджуваного правочину свідчать про те, договори у сфері авторського права та суміжних прав є самостійним видом договору.

1.3. Предмет і сторони договорів у сфері авторського права та суміжних прав

Учасниками правовідносин, що виникають з укладення договорів у сфері авторського права та суміжних прав є автор або його правонаступник та набувач (користувач) об'єктом права інтелектуальної власності.

Автор або його правонаступник – це фізична або юридична особа, якій належить виняткове право дозволяти використання та користування об'єктом права інтелектуальної власності (наприклад, автор твору, володілець патенту на винахід, володілець свідоцтва на торговельну марку, інша особа, яка у встановленому порядку набула виключне право дозволяти використання відповідного об'єкта права інтелектуальної власності).

У сучасній теорії цивільного права набула популярності теорія виключних авторських прав. Тракується, що специфіка результатів інтелектуальної та творчої діяльності (як нематеріальних предметів) вимагає окремого правового механізму регулювання. [37, с. 155]. Наприклад, український вчений В. А. Дозорцем зазначив, що основу правового забезпечення ринкового механізму традиційно складало право власності, пристосоване до обмежених у просторі речей, у зміст якого входять право володіння, користування і розпорядження. Для нематеріальних речей, необмежених у просторі, цей механізм не підходить. Так, володіння як фізичного панування над річчю тут взагалі немає, і не може бути, оскільки немає самої речі, існують лише доступність і відомість, які в силу необмеженості об'єкту в просторі може одночасно мати невизначене коло осіб.

Немає і не може бути правомочності користування, передумовою якої є володіння. Є інша правомочність — використання, яка відрізняється не тільки найменуванням. За своїми натуральними властивостями нематеріальний об'єкт може бути використаний одночасно необмеженим колом осіб.

Третя правомочність — розпорядження — має інший зміст: правоволоділець може не тільки передати своє право іншій особі, але й надати

право використання, залишивши його за собою, лишаючись правоволодільцем. Більш того, він може надати аналогічні права досить широкому колу осіб. Також до інтелектуальних прав не можуть застосовуватися речеві способи захисту прав [38, с. 6-9].

Тому, для забезпечення товарного обороту продукту інтелектуальної діяльності необхідне або абсолютне право, або аналогічне йому. Якраз таким правом і виступає право, яке з точки зору його правового змісту називають «виключним».

Один із дослідників права інтелектуальної власності М. К. Галянтич пояснював, що ці виключні права мають бути віднесені до категорії абсолютних прав, але в окрему підкатегорію, що є інакшою, ніж право власності. Він також зазначив, що мета правового захисту цієї категорії прав полягає у «наданні відомим особам виключної можливості здійснення відомих дій із заборонаю всім іншим можливості наслідування ... ці права слід було б назвати виключними» [39, с. 70].

Виходячи з вищевикладеного, можна сказати, що у особи, що фактично володіє правом інтелектуальної власності, виникає і виключне право згідно з яким право використовувати результат цієї інтелектуальної чи творчої діяльності належить тільки правоволодільцю: ніхто інший не має права здійснювати таке використання без належно оформленої згоди чи дозволу правоволодільця, ким є автор або його правонаступник. Тобто виключно автор або його правонаступник може розпоряджатися правом використання результату інтелектуальної або творчої діяльності, яке може мати дві форми – відчуження права та надання права використання із збереженням в цілому права за правоволодільцем.

Автором може бути повнолітня або неповнолітня фізична особа. Законодавцем було також надано можливість фізичній особі у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років самостійно на власний розсуд

розпоряджатися правами на результати своєї інтелектуальної або творчої діяльності.

Стороною договору у сфері авторського права або майнових прав не завжди є лише творець об'єкта інтелектуальної власності, тому що творцем такого об'єкта внаслідок інтелектуальної або творчої діяльності може бути лише фізична особа – автор, винахідник, виконавець. При дотриманні певних умов виключні майнові права на об'єкт інтелектуальної власності можуть бути набуті й іншими особами, у тому числі і юридичними особами. Наприклад [40, с. 59], при трудових відносинах працедавець може стати володільцем патенту/свідоцтва, якщо певний об'єкт інтелектуальної чи творчої діяльності був створений робітником при здійсненні його трудових обов'язків, для реалізації яких він і був прийнятий на роботу, або для реалізації цього проекту з ним був підписаний відповідний контракт. Однак, за загальним правилом, закріпленим у Цивільному кодексі України майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, що був створений працівником у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором або законом [8].

Якщо характеризувати суб'єктний склад правовідносин у сфері авторського права та суміжних прав, то можна виокремити деякі особливості, які в теорії можуть існувати у певних випадках. Наприклад, коли певний об'єкт інтелектуальної власності належить декільком особам спільно (право співавторів на створений у співавторстві твір – ст. 436 ЦКУ та ст. 13 ЗУ «Про авторське право та суміжні права» [7; 8]). У цьому випадку право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, може здійснюватися за договором між ними. У разі відсутності такого договору право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, здійснюється спільно. Тому, з боку автора буде виступати колективний суб'єкт у вигляді

колективу авторів, яким спільно належить право власності на результат їх спільної інтелектуальної чи творчої діяльності.

В той же час суб'єкти авторського та/або суміжних прав мають право доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління. Такі організації створюються суб'єктами авторського права та суміжних прав і мають статус юридичної особи. Однією з основних функцій організацій колективного управління є укладення договорів у сфері авторського та суміжних прав про використання наданих їм в оперативне управління прав, в тому числі і ліцензійних договорів (тільки на умовах невиключних ліцензій). Але організації колективного управління будуть лише посередниками – суб'єктом укладення договору у сфері авторського права чи суміжних прав буде автор або його правонаступник [41, с. 24].

Варто відзначити також, що відповідно до Цивільного кодексу України [8] та Закону України «Про авторське право та суміжні права» [7] іноземці та особи без громадянства (апатриди) мають такі ж самі права у сфері авторського права та суміжних прав. Тож, вони так само можуть бути учасниками правовідносин, що виникають із використання авторських чи суміжних прав, як одна зі сторін договору – автором (правонаступником) або ж набувачем (користувачем).

РОЗДІЛ II. ВИДИ І ФОРМИ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

2.1. Ліцензійні договори

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року, який набрав чинності 1 січня 2004 року, закріпив правове регулювання ліцензійного договору, розглядаючи його як один із видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Раніше ліцензійний договір було передбачено для винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем та сортів рослин.

Однак такому договору не було знайдено місця в системі договорів, визначених Цивільним кодексом 1963 р., який втратив чинність. Незважаючи на використання різних класифікаційних критеріїв, він залишився за межами системи договорів також і в працях М. І. Брагінського, М. В. Гордона, О. С. Йоффе, О. О. Красавчикова та інших науковців. Лише В. Г. Вердников та О. Ю. Кабалкін, використовуючи критерій поділу спрямованість на досягнення певного правового результату (юридичну мету), як одну із груп виділяють «договори про надання прав на використання винаходу, на який видано патент (ліцензійні)» [21, с. 15].

Існує точка зору, що під ліцензійним договором слід розуміти консенсуальний двосторонній правочин, за яким одна сторона (ліцензіар) зобов'язується передати право на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій стороні (ліцензіату), що приймає на себе зобов'язання вносити ліцензіарові обумовлені договором платежі та здійснювати інші дії, передбачені договором. Цю позицію підтримують О. А. Підпригора та О. О. Підпригора, В. Луць, А. Сергєєв, В. Крижна, В. Герасименко [14, с. 61-72]. Прихильники такої точки зору наголошують на передачі виключних майнових прав інтелектуальної власності, але не вказують, що використання об'єкта

права інтелектуальної власності можливе лише при наданні ліцензіаром дозволу (ліцензії).

Ліцензійний договір регулюється нормами Глави 75 ЦК, яка розглядає його як один із видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності — це група договорів у сфері інтелектуальної власності, спрямованих на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності [22, с. 91].

Необґрунтованою видається позиція українського законодавця, який виділяє ліцензію як один із різновидів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, за яким особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері.

ЦК містить колізію у визначенні самого поняття ліцензії, оскільки у ст. 1108 вона визначається як письмове повноваження, а в ст. 1109 — як дозвіл. Ч. 2 ст. 1108 ЦК зазначає, що ліцензія може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору. Однак сама по собі ліцензія є одностороннім правочином і не може розглядатися як вид договору. Аналогічне розмежування можна провести на прикладі довіреності як одностороннього правочину і договору доручення.

Поділяти ліцензійний договір на просто ліцензію та ліцензійний договір не було ніякої необхідності. Доцільніше було б ліцензії і ліцензійний договір регулювати спільно. Введення в цивільно-правовий обіг поняття ліцензії як договору тільки внесе плутанину у правозастосовчу практику.

Враховуючи вище вказане, пропоную внести наступні зміни до Цивільного кодексу України:

1. скасувати положення п.1 ч.1 ст. 1107 ЦК України, де закріплено, що ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності є самостійним видом договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності;

2. усунути колізію у визначенні поняття ліцензії, закріпивши у ч.1 ст.1108 ЦК України єдине визначення ліцензії як дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

2.2. Договори про передавання (відчуження) майнових авторських прав

Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права», будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

Майнове право суб'єкта авторського права, який є юридичною особою, може бути передане (відчужене) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації цієї юридичної особи - суб'єкта авторського права.

Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору.

За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених

межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам [7].

№ та назва статті Закону	Стаття 31. Передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права	Стаття 32. Передача права на використання твору	Стаття 33. Договори на право використання творів
№ частини статті Закону	ч. 1 ст. 31	ч. 1 ст. 32	ч. 6 ст. 33
Суть норми	Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється	Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору,	За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата

	авторським договором.	за винятком випадків, передбачених статтями 21-25 цього Закону.	замовником авторіві авансу як частини авторської винагороди
--	-----------------------	---	---

Із аналізу вказаних частин статей Закону України “Про авторське право і суміжні права”, можна дійти до висновку, що за авторським договором можуть виникнути наступні відносини:

- 1) Передання (відчуження) майнових авторських прав на об’єкт авторського права;
- 2) Надання (передання) права на використання об’єкта авторського права;
- 3) Створення об’єкта авторського права та передання його у майбутньому замовнику.

При тому, як впливає з ч. ч. 3 та 4 ст. 32 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [7], авторський договір про передання майнового права інтелектуальної власності на використання твору можна поділити на два види:

- 1) Авторський договір про передання виключного права на використання твору;
- 2) Авторський договір про передання невиключного права на використання твору.

2.3. Видавничий договір

Українське законодавство передбачає можливість розпорядження майновими (виключними) правами на інтелектуальні об'єкти укладанням відповідних специфічних договорів: про відчуження виняткового права на результат інтелектуальної діяльності, комерційної концесії, ліцензійних угод. Різновидом та особливою формою останніх виступає видавничий ліцензійний договір, поєднаний у ст. 17 Закону України «Про видавничу справу» [42].

Укладання видавничих ліцензійних договорів є досить частим явищем, оскільки, як видно з назви, опосередковує відносини автора (іншого правовласника, наприклад його спадкоємця) та видавця твору та гарантує захист прав обох суб'єктів. Водночас наявність особливостей у правовому регулюванні названих договорів робить необхідним детальним аналіз норм про видавничі договори з метою правильної кваліфікації відносин як видавничих та застосування відповідних приписів закону.

Ч. 4 ст. 426 ЦКУ «Особливі умови видавничого ліцензійного договору» [8] вказує на те, що видавничий договір не є самостійним у системі договірних конструкцій, що опосередковують розпорядження інтелектуальними правами, а виступає різновидом ліцензійних договорів, причому різновидом, що володіє достатньою мірою автономії та специфікою щодо відповідальності сторін та припинення договірних відносин, як буде показано далі.

Загальна норма про ліцензійні договори вказує на можливий і реальний, і консенсуальний характер відповідних договірних відносин: «одна сторона - автор чи інший правовласник (ліцензіар) надає або зобов'язується надати іншій стороні (ліцензіату)...». Відсутність спеціальних вказівок на правову природу видавничих договорів дозволяє зробити висновок про те, що розпорядження про реальність та консенсуальність поширюються і на зазначені угоди.

Проте виходить, що суть видавничих відносин робить договір лише реальним, оскільки видавник неспроможний виконати обов'язок по виданню

творів, якщо йому передано користування правами на об'єкт права інтелектуальної власності. На користь наведеного аргументу говорить і друга назва видавничого ліцензійного договору – договір про надання права на використання твору.

Враховуючи сказане, можна дати таке визначення видавничого договору через системне тлумачення норм ст. 1109 (про ліцензійний договір взагалі) та ст. 1111 Цивільного кодексу України (про типовий ліцензійний договір): «За видавничим ліцензійним договором одна сторона - автор або інший правовласник (ліцензіар) надає іншій стороні - видавцеві (ліцензіару) право використання твору в встановлених договором межах, а ліцензіар зобов'язується видати цей твір, почавши його використання пізніше строку, встановленого у договорі».

Наведене визначення дозволить уникнути двоякого тлумачення щодо моменту набрання чинності договору і уникнути низки питань під час кваліфікації відносин як видавничих.

Правило про обов'язкову письмову форму авторського договору без жодних застережень застосовується і до видавничих договорів. Очевидно, що узгодження істотних умов таких договорів буде досить складно довести, якщо договір укладається в усній формі. Водночас слід пам'ятати, Закон України «Про видавничу справу» [42] вказує на можливість усних угод про надання права використання твору в періодичному друкованому виданні.

Як відомо, договір визнається укладеним лише в тому випадку, якщо у ньому узгоджено всі істотні умови. Звідси виникає необхідність визначення істотних умов видавничих договорів. Насамперед, до таких умов належить умова про надане у користування виключне право, яке має бути індивідуалізоване в договорі через конкретний опис твору (автор/співавтори, назва, можливо - обсяг у друкованих аркушах, інші характеристики, які сторони вважають за потрібне вказати).

У праві інтелектуальної власності термін «твір» розуміється широко, включаючи і об'єкти промислової власності, і об'єкти прав, суміжних з авторськими, проте саме знаходження норми ст. 433 Цивільного кодексу України у Главі 36 свідчить про те, що видавничі договори можуть укладатися лише щодо творів літератури, науки чи мистецтва.

Наступна істотна умова видавничих договорів – положення про винагорода. Договори про надання права використання виробництва, як і авторські договори в цілому, можуть бути як відплатними, так і безоплатними. Водночас у договорі однозначно має бути зазначено, чи є він відплатним чи безоплатним. У разі відплатності видавничого договору в ньому прямо має бути погоджена ціна, що підлягає сплаті автору чи іншому правовласнику.

Інакше загальні правила визначення ціни, які закріплені у ст. 632 Цивільного кодексу України, не застосовуються; договір вважається незаключеним. Це цілком обґрунтовано, адже ч. 4 ст. 632 Цивільного кодексу України пропонує спиратися на ціни, виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору; однак результати інтелектуальної діяльності є унікальними, оригінальними, що обумовлено творчим характером твору, і не можуть зіставлятися для визначення середніх ринкових цін на відповідні права.

Зазвичай винагорода у авторських договорах передбачається у формі роялті (відрахувань від прибутку, одержаного ліцензіатом, у розглянутому випадку - зокрема, від продажу екземплярів виданого твору) або у формі паушальних платежів (твердої грошової суми, визначеної у договорі за погодженням його умов). У Законі України «Про авторське право та суміжні права» раніше містилася норма наступного змісту: «Якщо в авторському договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору».

Слід погодитись з М. Мальцевим, який пропонує внести відповідні доповнення до Цивільного кодексу України, вказавши на необхідність узгодження максимального тиражу в тексті видавничого договору, що передбачає виплату винагороди у твердій грошовій сумі [43, с. 25-30]. Це дозволить гарантувати права автора, а також, як здається, сприятиме спрощенню податкового контролю.

Особливо варто зазначити, що Закон України «Про авторське право та суміжні права» спеціально закріплював норму, що якщо в авторському договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої суми, то в договорі повинен бути встановлений максимальний тираж твору. Сучасне законодавство не містить такої ж гарантії для автора, у зв'язку з чим вважається за правильне додатково вказати про це у Цивільному кодексі України або згаданому Законі, присвятивши окрему увагу істотним умовам видавничого ліцензійного договору.

Ще однією істотною умовою видавничого договору є умова про межі та способи використання переданих прав на твір. Це впливає із положень Цивільного кодексу України.

Поряд із істотними умовами в договорі повинні бути узгоджені так звані звичайні умови, відсутність узгодження яких у договорі тягне за собою застосування загальних правил, зафіксованих у Цивільному кодексі України. До таких умов відносяться:

- 1) умова про термін дії договору (якщо в договорі не погоджено термін його дії, договір діє протягом п'яти років; природно, якщо термін охорони переданого у користування майнового (виключного) права на інтелектуальний об'єкт становить менше п'яти років, то договір діятиме лише в межах строку охорони виключного права);

- 2) умова про територію використання твору (територія використання інтелектуального результату може бути визначена суб'єктами договірних

відносин без будь-яких обмежень; якщо вони не узгодили зазначену умову, то використання твору допускається на всій території України);

3) умова про вид ліцензії, що передається.

Незважаючи на відкриті ліцензії, слід говорити про прості (невиключні) та виключні ліцензії, які можуть передаватися за видавничими договорами. За загальним правилом, якщо у договорі не встановлено інше, ліцензія вважається простою (невиключною); відповідно, автор чи інший правовласник може укладати подібні договори і з іншими видавцями щодо твору, права на який передаються. Цілком очевидно, що правовласнику, як правило, вигідніше укладати видавничі договори з невиключними ліцензіями, оскільки в цьому випадку він не позбавляється права вступити в угоду з іншим видавцем, підняти тиражі свого твору і, як наслідок, отримати більше прибутку.

Видавцеві, у свою чергу, зазвичай вигідніше отримувати виключні ліцензії, зокрема, щоб уникнути можливої конкуренції. У світлі сказаного цілком справедливим є висловлювання Д. Цветкова у тому, що «автору (правовласнику) необхідно дуже чітко розуміти, які права перейдуть до видавця, які залишаться в нього. Це необхідно буде враховувати під час укладання наступних договорів на використання того ж твору» [44, с. 2].

Виділення видавничих договорів в окремий вид договорів у сфері авторського права та суміжних прав обумовлений специфікою обов'язків ліцензіата - видавця та порядком притягнення його до відповідальності за невиконання відповідних обов'язків. Як зазначалося при формулюванні визначення розглядуваного договору, ліцензіат, на якого покладається обов'язок із видання твору, права якому передані за договором, зобов'язаний розпочати використання твору пізніше терміну, встановленого договорі. При невиконанні цього обов'язку ліцензіар має право відмовитися від договору без відшкодування ліцензіату завданих такою відмовою збитків.

Дозвіл односторонньої відмови від договору без несення будь-яких заходів відповідальності з боку ліцензіара робить необхідним аналіз підстав для такої відмови, насамперед - терміну, протягом якого видавець не починає використання переданих йому за договором прав, загалом законодавець передбачає правила визначення цього терміну:

- 1) за загальним правилом цей термін має бути встановлений договором;
- 2) у разі якщо термін у договорі не узгоджений, видавець повинен почати використовувати твори «в строк, звичайний для даного виду творів та способу їх використання».

Таке формулювання видається неефективним для захисту прав учасників цивільного обороту і перешкоджає швидкому і правильному розгляду та вирішенню цивільної справи, що є завданням цивільного (у тому числі арбітражного) судочинства. Необхідність доведення існування «звичайних термінів» використання твору може призвести до затягування судового процесу, неоднозначних судових висновків, відсутності визначеності у захисті прав сторін видавничого договору.

При цьому слід розуміти, що облік правової природи творів (у галузі науки, мистецтва, літератури), сфери їх використання, обсягу, специфіки змісту та інших обставин може призвести до повної неможливості встановлення «звичайних термінів» використання того чи іншого об'єкта права інтелектуальної власності, оскільки цілком можлива ситуація, що подібні твори раніше ніколи не використовувалися в силу їх унікальності, вузькості застосування, моменту появи у зв'язку з розвитком рівня наукових досліджень і т.д.

При цьому можна звернутися до норм про службові твори, що містяться в чинному Законі України «Про авторське право та суміжні права». Так, ст. 16 цього Закону говорить: «Розподіл майнових прав на службовий твір визначається законом, якщо інше не передбачено договором між автором і

роботодавцем». Однак, у судовій практиці Верховного суду було закріплено принцип: «Якщо роботодавець протягом трьох років із дня, коли службовий твір було надано у його розпорядження, не почне використання цього твору, не передасть виключне право на нього іншій особі або не повідомить автора про збереження твору в таємниці, виключне право на службовий твір повертається автору».

Як видається, подібний підхід має бути сприйнятий законодавцем і стосовно використання творів, права на які передаються за видавничими договорами. Разом з тим, не можна заперечувати, що та специфіка твору, про яку було сказано вище, може впливати на тривалість терміну, протягом якого такий твір має бути видано.

Наприклад, деякі наукові дослідження та, відповідно, твори, у яких викладено результати цих досліджень, за три роки можуть багаторазово морально застаріти; видання їх буде недоцільним і завдасть збитків видавцеві, автор не зможе висловити свою позицію в той час, коли це було необхідно.

На підставі вищесказаного створюється можливість сформулювати норму про терміни невикористання твору видавцем за видавничим ліцензійним договором таким чином: «...ліцензіат зобов'язаний розпочати використання твору не пізніше строку, встановленого в договорі. У разі відсутності у договорі конкретного терміну початку використання твору таке використання має бути розпочато протягом трьох років з дня укладання договору, якщо сторони не доведуть існування іншого терміну, звичайного для цього виду творів та способу їх використання».

Порушення термінів використання твору може спричинити розірвання видавничого договору на підставах та в порядку, передбачених ст. 652 Цивільного кодексу України. Таку можливість у літературі прийнято кваліфікувати як захід самозахисту порушеного права [45, с. 20].

Слід підкреслити, що у разі розірвання договору за підставою, що розглядається, ліцензіар має право - в силу прямої вказівки ч. 5 ст. 653 Цивільного кодексу України - вимагати повної виплати передбаченої договором винагороди [46, с. 42].

Не можна проігнорувати ще один обов'язок видавця, зміст якого розкривається ст. 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права», присвяченої презумпції авторства. Як відомо, відповідно до змісту даного права, автор може опублікувати свій твір під вигаданим ім'ям (псевдонімом) або анонімно. У цьому випадку видавець виступає «представником автора і в цій якості має право захищати права автора та забезпечувати їх здійснення».

Як видається, захист прав автора є в даному випадку не правом, а обов'язком видавця, оскільки крім нього здійснювати та захищати інтелектуальні права автора буде нікому - інакше особистість автора була б розкрита, а право на ім'я - не реалізовано. Звичайно, обов'язки виконуються найефективніше в тому випадку, якщо за їх невиконання встановлено відповідальність.

Враховуючи цивільно-правовий характер відносин, що розглядаються, представляється можливим передбачити можливість стягнення компенсації моральної шкоди з видавця в тому випадку, якщо його відмова від здійснення та захисту прав автора спричинив заподіяння йому моральних страждань. Відшкодування збитків з видавця представляється недоцільним, оскільки в автора все ж таки залишається можливість захисту своїх прав і законних інтересів особисто або через представника [47, с. 201].

2.4. Договір про депонування рукописів

Предметом договору про депонування рукописів можуть бути рукописи з рефератами статей, оглядів, монографій, збірників наукових праць, матеріали конференцій, з'їздів, нарад, семінарів, симпозиумів вузькоспеціалізованого характеру, які недоцільно видавати друкованим способом.

Зазначені матеріали подаються на депонування в рукописній формі. До рукопису встановлені певні вимоги, недотримання яких може стати перешкодою при укладенні договору.

Тези доповідей, крім доповідей на міжнародних чи всеукраїнських наукових з'їздах, конференціях і семінарах, звіти про виконані науково-дослідні і проектно-конструкторські роботи і дисертації депонуватися не можуть [48, с. 173].

Права і обов'язки сторін за договором про депонування рукописів визначають за загальними нормами Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право та суміжні права». Обов'язок підготувати відповідно до встановлених вимог рукопис належить авторові та організації, за рішенням якої рукопис передається на депонування.

Рішення про депонування рукопису приймають науково-дослідні, проектно-конструкторські, вищі навчальні заклади, редакційні колегії та редакційні ради наукових і науково-технічних журналів в особі їх вчених, науково-технічних (технічних) рад, затверджених їх керівниками.

Рукопис на депонування може бути направлений лише за умови згоди автора, але за зміст рукопису відповідальність несе організація, яка прийняла рішення про депонування рукопису.

Договір про депонування рукопису — це одностороння угода, при якій організація, що прийняла рішення про депонування рукопису, має право лише

на її передачу. Орган інформації лише зобов'язаний прийняти рукопис. Відмовити у прийнятті рукопису на депонування організація може лише у разі оформлення рукопису без дотримання встановлених вимог [49, с. 151].

Орган інформації, що прийняв рукопис на депонування, зобов'язаний на прохання будь-якої особи видати копію рукопису або її частини. Копії видаються за плату.

За прийом рукопису на депонування плата не стягується. Організації, що передала рукопис на депонування, або автору рукопису один раз копія видається безплатно. Автор зберігає право авторства на рукопис, але не має права на винагороду. Автор рукопису має право опублікувати іншим способом свій рукопис, який він передав на депонування, але при цьому він зобов'язаний сповістити видавця про те, що рукопис депоновано [50, с. 83].

На депонування приймаються рукописи, що можуть бути опубліковані у відкритих публікаціях.

Отже, договір про депонування рукопису є угодою про передачу належно оформленого рукопису до органу інформації на зберігання з метою ознайомлення всіх бажаючих зі змістом рукопису. Послуги з надання рукопису для ознайомлення виконуються за встановлену плату.

2.5. Сценарний та постановочний договори

У сфері кіно та телебачення дуже поширений сценарний договір, який також є підвидом авторського договору.

Сценарний договір регламентує передачу неопублікованого твору для використання у кіно чи телевізійному фільмі. По суті використовується текст, за яким знімається фільм, складається теле-, радіопередача, проводиться масово-видовищний захід [51, с. 11-14].

Сценарні договори можна розділити, ґрунтуючись на вигляді твору: кінофільми, що можуть бути художніми, документальними, науково-популярними, видовими та ін.

Сценарний договір має власну специфіку. Літературний сценарій, який є предметом договору, може постійно змінюватися, доповнюватись та конвертуватися у максимально зручний для кінематографа вигляд. У цьому сенсі сценарний договір передбачає, що твір (сценарій) може бути використаний у зміненому вигляді [52, с. 189].

Непоодинокі випадки, коли основним способом використання твору є його публічне виконання, тут виникає питання про укладання постановочного договору [53, с. 11-14]. Його предметом можуть бути драматичні твори, музика чи лібретто опери, балету, оперети тощо, які використовуються театральнo-видовищними організаціями (театрами, філармоніями, цирками тощо) шляхом постановки на сцені.

Особливий акцент слід зробити на тому, що твори, щодо яких укладається постановочний договір, можуть бути як неоприлюдненими, так і відомими публіці.

Суть сценарного договору залежить від того, що відносини, що він регламентує, породжуються необхідністю використання тексту, за яким

знімається кінофільм, телефільм, робиться радіо чи телепередача, проводиться масово-видовищний захід тощо.

Сценарний договір близький за своєю юридичною природою до постановочного, проте думається, що їхньою головною відмінністю є те, що літературний сценарій доповнюється, змінюється та переробляється, для того, щоб бути максимально наближеними до потреб кінематографу. У той час як постановочний договір регулює відносини, що виникають між сторонами при публічному виконанні твору.

До видання повних зборів своїх творів автор має право включати і твори, право на видання яких поступлено їм іншим особам. Видавничим договором повинні бути точно визначені характер і умови використання авторського права, що відчужується, зокрема, повинні бути зазначені: тираж першого видання, а якщо їх передбачено кілька - то і наступних, термін випуску твору у світ, розмір авторського гонорару і термін видавничого договору, з дотриманням обмежень, які встановлюються у наступних статтях цієї постанови.

Якщо у видавничому договорі не передбачено право видавництва на перевидання твору, то видавництво може здійснювати перевидання не інакше, як за письмовою згодою автора на кожне чергове видання».

Видавець був зобов'язаний надрукувати твір і було відчуження виняткового права іншому видавцеві без згоди автора.

Більш демократично регулювалася передача прав за постановковим договором театральнo-видовищним підприємствам: «Відчуження авторського права на постановку та публічне виконання невиданого драматичного, музично-драматичного, музичного, пантомімного, хореографічного чи кінематографічного твору допускається не інакше, як у постановочному [54, с. 442-446].

Постановним договором визнається договір, з якого автор поступається право публічне виконання свого твору, а постановник (видовищне підприємство) зобов'язується здійснити постановку (публічне виконання його) у визначений термін [55, с. 29].

Допускається укладання постановочного договору на твори, які ще не наділені об'єктивною формою до дня укладання договору.

Передача автором невиключного права на постановку невиданого твору театру не позбавляє автора права передавати постановку того ж твору іншим постановникам, на його розсуд.

По-перше, виключне право на сценарій стало абсолютним. Це означає, що за договором відчуження виключного права, права використання твору відчужуються у повному обсязі. Тому якщо у договорі написано, що права відчужуються у повному обсязі, то автор на свій твір уже не має жодних майнових прав та не має права використовувати сценарій у будь-який спосіб.

По-друге, поняття договору про відчуження невиключних прав взагалі зникло з обігу, воно замінено ліцензійним договором. За ліцензійним договором одна сторона - власник виключного права на результат інтелектуальної діяльності або на засіб індивідуалізації (ліцензіар) надає або зобов'язується надати іншій стороні (ліцензіату) право використання такого результату або такого засобу у межах передбачених договором.

По-третє, за відсутності в договорі умови про розмір винагороди або порядку його визначення, або ж за відсутності в договорах умови про їх безоплатність, договори про відчуження виключного права та ліцензійний вважаються не укладеними.

По-четверте, за відсутності письмової форми договору, договори про відчуження виняткового права та ліцензійний вважаються недійсними.

По-п'яте, договір авторського замовлення вважається змішаним. Тим часом, системне тлумачення Цивільного кодексу України говорить виключно

про те, що права мають набуватись за двома видами договорів: про відчуження виключного права або ліцензійного договору на використання твору у складі складного об'єкта. І лише за дотримання умови про придбання, ліцензійний договір, укладений разом із договором авторського замовлення, може вважатися договором відчуження виключного права.

Таким чином, на даний момент сценаристам потрібно особливо обережно ставитись до договорів про відчуження виключного права, оскільки після відчуження виключного права сам сценарист використати жодним чином свій сценарій більше не може. Подальше використання самим сценаристом може вважатися порушенням прав набувача виключного права [56].

2.6. Договір авторського замовлення

Інститут правового захисту результатів творчої праці тісно пов'язаний із процесами індустріалізації і з часів винаходу верстата Гуттенберга сприймається як наслідок оригінальності авторського вкладу, корисності творчого результату та забезпечення його правової охорони законодавчими актами. Статут королеви Анни 1710 року став першим у світовій практиці нормативним актом, який надав правову охорону літературним творам як результату інтелектуальної праці автора, визначив термін його охорони і розмежував матеріальний носій твору і права на його використання.

Авторське право отримало загальне міжнародне визнання і широке поширення. Універсалізація юридичної охорони літературних та художніх творів бере свій початок наприкінці XIX ст. і в даний час є практичним підтвердженням глобалізації, що наростає.

Міжнародне бюро Бернського союзу з охорони літературних, художніх та наукових творів, утворене у 1887 р., відповідно до Бернської конвенції з охорони літературних та художніх творів від 9 вересня 1886 р. поклало основу для становлення у XX ст. Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Представники англо-саксонської правової доктрини, професора Оксфордського університету Л. Бентлі та Б. Шерман вважають, що «у британському юридичному тезаурусі термін „копірайт“ прийнятий для позначення сукупності норм права інтелектуальної власності, що регулюють відносини та виникають у зв'язку з використанням різних культурних благ — книг, пісень, фільмів, комп'ютерних програм тощо» [57, с. 61].

Культурні блага є комплексним об'єктом соціальних відносин, які юридична практика прагне звести до оригінальності творчого результату. Водночас авторське законодавство не захищає оригінальні ідеї та мислеформи, воно також не стосується інформації самої по собі. Правова охорона надається лише творчому результату, його формам (образам) та стилістиці, у яких

виражений результат творчої діяльності, іншим юридично значимим елементам твору [58, с. 48-49].

Необхідно відзначити, що і гідність, і призначення твору об'єктивно існують і завжди беруться до уваги при визначенні економічного змісту та долі результату творчої діяльності. Більшість європейських юристів не дають оцінки художнім достоїнствам творів, оскільки вона не лежить у площині правової науки і неминуче відрізняється суб'єктивністю.

Багато американських юристів — Джеймс Бойл, Грег Сквірелл, Лоуренс Лессіг та ін. відзначають, що досягнення цілей захисту авторських прав забезпечується поєднанням виключної правової охорони творів із правовими гарантіями їх вільного використання. Таке поєднання спрямоване на реалізацію конституційного «права в розвитку» і відповідає соціальним інтересам творчого зростання, креативності. Вільне використання твору може здійснюватися в рамках доктрини Creative Commons (вільної ліцензії) і є звичайною соціальною практикою, поширеною в рамках неринкових відносин [59, с. 178].

Дуже актуальне питання, що склалося: чим сильніше правовласники страждають від виробників контрафакту, тим більше платять користувачі за те, що можна отримати і безкоштовно. В оригінальній праці американського економіста Даррена Тодда «Цифрове піратство. Як піратство змінює бізнес, співтовариство і культуру» [60] порушення ліцензійних угод користувачами набуває рис індустрії, що знищує творчий початок і підриває інформаційну економіку.

З іншого боку, епоха інтелектуальної власності у її класичному вигляді переживає свій захід і уламки інтелектуальних прав завдають страждання найменш забезпеченим верствам сучасного суспільства, приносячи надприбутки транснаціональним корпораціям, чії продукти стають дедалі дорожчими. Професор Єльського університету Джеймс Бойл у своїй роботі

«Громадське надбання» послідовно доводить необхідність реформ архаїчних конструкцій.

Безсумнівно, авторський договір авторського замовлення визначає технічні параметри майбутнього твору, характеризує жанр, призначення, обсяг та інші особливості творчого задуму; встановлює строки та форму подання роботи замовнику, порядок усунення зауважень. Автор має право на отримання авансу та несе відповідальність за порушення прийнятих на себе обов'язків в обсязі реальних збитків, заподіяних неналежним виконанням авторського договору художнього замовлення [61, с. 268].

Так, в українському законодавстві за договором авторського замовлення одна сторона (автор) зобов'язується на замовлення іншої сторони (замовника) створити обумовлений договором твір науки, літератури або мистецтва на матеріальному носії або в іншій формі. Матеріальний носій твору передається замовнику у власність, якщо угодою сторін не передбачено його передачу замовнику у тимчасове користування. Договір авторського замовлення є оплатним, якщо угодою сторін не передбачено інше. Істотними умовами договору авторського замовлення є предмет, термін та ціна.

Договором авторського замовлення може бути передбачено відчуження замовнику виняткового права на твір, який має бути створено автором, або надання замовнику права використання цього твору в встановлених договором межах. У разі, коли договір авторського замовлення передбачає відчуження замовнику виключного права на твір, яке має бути створено автором, до такого договору відповідно застосовуються правила про договір про відчуження виняткового права, якщо з суті договору не випливає інше. Якщо договір авторського замовлення укладено з умовою надання замовнику права використання твору у встановлених договором межах, до такого договору відповідно застосовуються положення про ліцензійний договір.

Основна доктринальна складність полягає в тому, що предметом авторського договору замовлення є твір, який ще тільки необхідно створити,

тобто на момент укладання договору твору немає, і про якість твору, що створюється, можна говорити лише з відомою часткою ймовірності. На думку професора В. А. Дозорцева, договори на створення творів (так звані договори замовлення) можна умовно віднести до авторських: при їх укладанні ще немає самого об'єкта авторського права - твору, немає тому і володаря авторських прав і самого суб'єктивного авторського права загалом. Такі договори є договорами підрядного типу, специфіка яких полягає у творчому характері роботи, що виконується за договором [62, с. 40-42].

Завдання за договором створення твору визначає творчий успіх. Особиста участь автора у створенні твору, коло осіб, які залучаються до виконання твору; місце та час створення твору, узгоджена канва, покладена в основу твору; особливості стилістики виконання, відображені у договорі; умови роботи автора та виконавців над твором, особистість замовника — це той відкритий перелік формальностей, які вселяють продюсеру та страховикам впевненість в успіху творчого акту, сприяють досягненню творчого результату та оригінальності.

Юридична методика визначення ціни договору авторського замовлення, як правило, заснована на виконанні формальних умов, зазвичай властивих договорам такого роду. Художню гідність твору літератури, науки і мистецтва дуже складно формалізувати, вона не є законодавчо встановленим інститутом і істотно характеризується естетикою, проте економічне значення художньої гідності результатів інтелектуальної праці визначає ціну договору на створення твору. Вона узгоджується сторонами на стадії укладання договору, коли твори ще не існують, і впливає на виконання обов'язків автором [63, с. 415].

Оскільки приймання виконання за договором авторського замовлення здійснюється переважно за допомогою оплати, призначення та гідність твору є суттєвими умовами для приймання результатів авторської праці замовником, тому що дуже сумнівно, щоб юридичні дії замовник здійснював всупереч економічній доцільності та естетичним смакам одночасно.

РОЗДІЛ III. ЗМІСТ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

3.1. Права та обов'язки сторін договорів у сфері авторського права та суміжних прав

В Цивільному кодексі України, а саме в Главі 75, що присвячена договорам у сфері авторського та суміжних прав щодо розпорядження майновими правами у сфері права інтелектуальної власності, конкретно не закріплено, які саме права та обов'язки мають сторони авторських договорів.

Якщо проаналізувати доктринальне визначення авторського договору, то можна дійти до висновку, що автор або його правонаступник мають передати іншій стороні – набувачеві – дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (в окремих випадках – ліцензію). Це можна вважати основним обов'язком автора. Мета – надати такий дозвіл на використання на найвигідніших для себе умовах, тобто, знайти набувача, що пропонує найбільш вигідні умови для автора або його правонаступника. Однак, це доволі складний процес, адже автор має підготувати пропозиції, які він може запропонувати потенційному користувачу [64, с. 157].

З іншого боку зміст та обсяг обов'язків автора передусім залежить від самого об'єкта інтелектуальної чи творчої діяльності, права на використання якого і передається за авторським договором, або ж від виду ліцензії, в залежності надається вони чи ні.

Таким чином, автор або його правонаступник зобов'язаний передати набувачеві дозвіл на реально існуючий об'єкт інтелектуальної власності. Якщо в договорі передбачається створення на замовлення об'єкта інтелектуальної власності, то як було описано в попередньому розділі, це окремий вид договору – договір авторського замовлення – на нього неможливо видати ліцензію.

Варто підкреслити, що за авторським договором автор або його правонаступник передає набувачеві дозвіл на використання лише об'єкта

інтелектуальної власності, на який видано патент (свідоцтво, сертифікат). Вище вже було зазначено, що це є важливою ознакою договорів у сфері авторського права та суміжних прав, тому що в іншому випадку буде йтися про договір про передачу ноу-хау.

Автор зобов'язаний не лише передати набувачеві дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, але й забезпечити умови для реального використання цього об'єкта. У цей обов'язок автора або його правонаступника можна в деяких випадках віднести передачу інформації, необхідної для виробництва продукції за ліцензією, всієї технічної документації. Однак, у сучасних реаліях розвитку науково-технічного прогресу, цього недостатньо для налагодження процесу ефективного використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Тому, в деяких авторських договорах, особливо в ліцензійних договорах може бути передбачений обов'язок автора (ліцензіара) передати набувачеві (ліцензіату) зразки винаходу, якщо це стосується певного обладнання. Окрім того, ліцензіар може бути зобов'язаний надавати технічну підтримку в налагодженні процесу використання об'єкта права інтелектуальної власності. Для цього ліцензіат може сам або за допомогою уповноважених осіб ознайомлюватися із процесом використання цього об'єкта права інтелектуальної власності автором (ліцензіаром) [65, с. 165]. Така технічна підтримка може бути надана шляхом проведення навчання персоналу набувача на підприємствах ліцензіара [66, с. 170], поставки окремих запасних частин до обладнання, необхідної сировини і т.д.

Для того, щоб встановити юридичну кваліфікацію таких побічних за авторським договором зобов'язань, треба визначити, чи є такі зобов'язання невідокремлюваними від самого об'єкта права інтелектуальної власності, чи вони є предметом окремого самостійного зобов'язання в межах вже інших правовідносин, на які не поширюється правовий режим авторського договору. У цього випадку треба укладати окремий договір [67, с. 342].

Інколи можна зустріти випадки, коли в договорах у сфері авторського та суміжних прав закріплюється положення про те, хто буде виступати у суді, у випадку порушення прав набувача на використання об'єкта права інтелектуальної власності з боку третіх осіб. За узагальненою практикою цей обов'язок здійснює автор або його правонаступник, але вимагати поновлення порушених прав володільця патенту (свідоцтва) може за його згодою також користувач об'єктом права інтелектуальної власності. Ліцензіаром може бути викладено згоду на пред'явлення ліцензіатом вимог про поновлення порушених прав володільця патенту (свідоцтва) в будь-якій формі.

Якщо окремо розглянути особливий підвид авторських договорів, а саме ліцензійні договори, що мають безліч своїх власних особливостей, то прийнято вважати, що якщо за таким договором надається невиключна ліцензія, то обов'язок захищати інтереси ліцензіата покладається на ліцензіара, а якщо надається виключна ліцензія – це обов'язок ліцензіата. Однак, так чи інакше, саме ліцензіар має брати активну участь у підготовці необхідних документів для судового захисту порушеного права. Хоча суд також може залучити винахідника (володільця патенту чи свідоцтва) як іншого відповідача або навіть як третю особу.

Взагалі, основним правом автора або його правонаступника за договорами у сфері авторського права та суміжних прав, задля якого саме і укладається такий договір, є право на отримання винагороди та інших виплат за використання об'єкта права інтелектуальної власності. Порядок і правила обчислення, розмір та строки сплати таких виплат є істотною умовою такого виду договорів та мають бути окремо закріплені у договорі [67, с. 254].

Автор або його правонаступник також має право самостійно або після погодження із майбутнім набувачем визначати вид ліцензії, територію, у межах якої буде діяти дозвіл, а також строк чинності такого дозволу, момент початку використання об'єкта права інтелектуальної власності та інші строки.

Наприклад, це може бути строк «морального старіння», повного освоєння об'єкту дозволу тощо.

Стосовно автора, то його права кореспондують відповідним обов'язкам набувача, наприклад: вимагати від набувача використовувати об'єкт права інтелектуальної власності в межах дозволу та в межах території, на яку виданий дозвіл; не розголошувати предмет ліцензії; не передавати його третім особам; отримувати інформацію про використання об'єкта права інтелектуальної власності; про вдосконалення цього об'єкта тощо.

3.2. Відповідальність сторін за порушення договорів у сфері авторського права та суміжних прав

Після проведення детального аналізу, можна дійти до висновку, що на даний момент питання відповідальності сторін за порушення договорів у сфері авторського права та суміжних прав є доволі мало висвітленим у науковій літературі, а також у законодавстві. Отож, при встановленні такої відповідальності сторін варто звертатися до кореспондуючих положень цивільного права про цивільно-правову відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність є одним із засобів впливу на майнові інтереси осіб. Слід зазначити, що відповідальність за правопорушення є санкцією, але санкція не завжди є відповідальністю [68, с. 95]. Теоретичне питання про правову природу, сутність та співвідношення санкції юридичної норми із поняттям відповідальності досі залишається доволі дискусійним як в літературі із загальної теорії права, так і в галузевій цивілістичній доктрині. Зазначаючи, що санкція безпосередньо пов'язана з вимогою певної поведінки, яка міститься у правовій нормі, О. Е. Лейст писав: «У юридичному обов'язку відображено вимогу належної поведінки, а санкція — спосіб державного примусу до виконання (додержання) цієї вимоги, загроза примусом на випадок її порушення» [69, с. 23].

Стосовно цивільно-правових відносин О. О. Красавчиков під санкцією розумів установлену законом міру майнових або інших правових невігідних для особи наслідків, які застосовуються в разі недодержання закону, невиконання прийнятих зобов'язань, заподіяння шкоди або за наявності інших передбачених законом підстав [70, с. 13]. Так, санкцією в цьому розумінні є примус до виконання обов'язку в натурі.

Відповідно до сучасної доктрини цивільно-правова відповідальність як один із різновидів санкції – це покладення на порушника цивільно-правового зобов'язання оснований на законі невігідних правових наслідків, які

виявляються у позбавленні його певних прав або в заміні невиконаного обов'язку новим, або у приєднанні до невиконаного обов'язку нового додаткового [71, с. 14].

Наприклад, якщо на особу покладаються певні додаткові обов'язки як міра відповідальності – то це може бути пред'явлення до порушника цивільно-правового зобов'язання вимог про відшкодування ним збитків або сплату певного виду неустойки (пені або штрафу). При повному виконанні таких додаткових зобов'язань порушник не отримує від цього жодної компенсації, отже на порушника (боржника) покладаються усі не вигідні майнові наслідки такого порушення цивільно-правового зобов'язання.

Відповідно до ознаки примусовості у доктрині було запропоновано розмежування обов'язку, що виконується на добровільній основі, та юридичний обов'язок, що виконується лише за «допомогою» державного примусу. Тобто, юридична відповідальність – це виконання обов'язку саме на основі державного або подібного до нього громадського примусу, а от добровільне виконання порушеного обов'язку – не можна вважати юридичною відповідальністю. З такою думкою важко погодитись, бо в такому разі не визнаватиметься відповідальністю добровільна сплата боржником сум неустойки чи збитків, які він перерахував на користь кредитора платіжним дорученням, і навпаки, відповідальністю вважатиметься примусове виконання добровільно невиконаного обов'язку [72, с. 241].

Ефективність цивільно-правової відповідальності залежить передусім від її застосування, реалізації до конкретних осіб, винних у вчиненні цивільного правопорушення. Проте, керуючись принципом диспозитивності, який властивий інституту відповідальності, потерпіла сторона сама вирішує, застосовувати чи не застосовувати міри відповідальності до правопорушника. Тобто, застосування майнових або немайнових санкцій, у тому числі відповідальності, за чинним законодавством є правом, а не обов'язком суб'єктів цивільних правовідносин.

За порушення положень договорів у сфері авторського права та суміжних прав для сторін настає договірний вид відповідальності, який встановлюється за спільною згодою автора або його правонаступника та набувача (користувача) при укладенні договору, з урахуванням відповідних положень законодавства України.

Згідно із Главою 51 Цивільного кодексу України [8] порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). У разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; зміна умов зобов'язання; сплата неустойки; відшкодування збитків та моральної шкоди.

Перший із вказаних наслідків передбачений ч. 2 ст. 1110 Цивільного кодексу України, тобто автор або набувач мають право в односторонньому порядку відмовитися від договору, у разі порушення цього договору іншою стороною. Ця норма деталізує положення ст. 525 Цивільного кодексу України, де закріплено, що одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом [73, с. 13].

Якщо сторона порушила зобов'язання за договором, то вона має відшкодувати завдані цим збитки. Розмір збитків, які були завдані таким порушенням, має бути доказаним потерпілою від збитків стороною. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення стороною, що порушила зобов'язання, вимоги потерпілої сторони у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, — у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. Суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення.

При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті стороною щодо їх одержання.

Однак, якщо сторони домовилися, що за порушення зобов'язання має бути сплачений штраф або пеня, то вони підлягають стягненню у повному розмірі, незалежно від суми відшкодування збитків. Тобто за загальним правилом у Цивільному кодексі передбачено штрафний вид неустойки. Однак, в договорі сторони можуть визначити інакший вид неустойки – обов'язок сторони, що порушила зобов'язання за договором відшкодувати збитки лише в тій частині, в якій вони не покриті неустойкою (залікова неустойка) або ж сплатити лише неустойку, без наявності права у іншої сторони вимагати відшкодування збитків (виключна неустойка) або встановити право вибору сторони, права якої були порушені вибирати між неустойкою або відшкодуванням збитків.

Суттєве значення для правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності відіграють рішення судів. Збільшення кількості та ускладнення конфліктів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, істотна, але далеко не головна обставина, що бралось до уваги законодавцем при розв'язанні питання про необхідність створення спеціалізованого суду, який вирішує суперечки у сфері інтелектуальної власності. Найбільш важливим фактором є специфіка зазначених суперечок, розгляд яких вимагає не тільки глибоких юридичних знань, а й уміння оцінювати технічні, наукові рішення. Спеціалізація суду дозволяє не тільки створити категорію суддів, які знаються на специфіці інтелектуальної власності, а й включити в штат фахівців різних галузей знань, що неможливо в рамках звичайних судів загальної юрисдикції.

Рішення у сфері захисту інтелектуальних прав приймаються Конституційним Судом України, іншими судами. Наприклад, Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням асоціації «Дім авторів музики в Україні» щодо офіційного тлумачення

положень пункту 7 частини першої статті 5 закону України «Про судовий збір» у взаємозв'язку з положеннями пункту «г» частини першої статті 49 Закону України «Про авторське право та суміжні права»; Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію і інші.

3.3. Визнання договорів у сфері авторського права та суміжних прав недійсними

На даний момент можна сміливо сказати, що більшість суб'єктів, що прямо чи опосередковано пов'язані із використання об'єктів права інтелектуальної власності – кінокомпанії, звукозаписні фірми, книжкові видавництва тощо – усвідомили важливість грамотного укладення договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Відсутність професійно складених таких договорів – це прямі збитки для діяльності бізнесу і можливість отримання серйозних неприємностей.

Стосовно випадку, коли надавачем дозволу на використання об'єкту права інтелектуальної власності є не автор, а його правонаступник, то на мою думку, визнання нікчемних правочинів недійсними має мати однакову процедуру і стосуватися аналогічно як автора, так і іншу особу, що володіє правами на об'єкт інтелектуальної власності.

Одночасно з цим, враховуючи, що виконання договорів з іншими правовласниками може доторкнутися прав або законних інтересів авторів, то раціональною є думка М. Мірошникової, що доцільним є розповсюдження на такі договори деяких інших специфічних положень, що традиційно наявні в законодавстві про авторське право та суміжні права держав континентальної правової сім'ї, що виражають особливості передачі прав та видачі дозволів на використання об'єкта права інтелектуальної власності [74, с. 16].

Договори у сфері авторського права та суміжних прав, як було досліджено вище, є консенсуальними за своєю юридичною природою, тобто вони набувають чинності у момент досягнення погодженості між сторонами договору щодо всіх істотних умов договору (спосіб та обсяг використання об'єкта права інтелектуальної власності; розмір, порядок та строки виплати винагороди за користування; строк дії договору та строк використання об'єкту).

Варто відмітити, що Закон України «Про авторське право та суміжні права» не містить положення, що регулюють припинення договорів у сфері авторського права та суміжних прав, тому це питання має регламентуватися кореспондуючими нормами Цивільного кодексу України. Наприклад, найпоширенішою підставою припинення договорів у сфері авторського права та суміжних прав є закінчення строку їх дії. Оскільки у більшості випадків сторони за цей строк встигають виконати свої зобов'язання за договором, то це може бути самостійною підставою припинення договору, якщо в ньому не передбачено інакше.

У зв'язку з тим, що мають місце випадки укладення видавництвом договорів на видання творів, не відповідних профілю видавництва, виникло питання, які повинні бути наслідки таких порушень принципу спеціальної правоздатності. Так, А. І. Ваксберг пише, що такий договір, як позастатутний, повинен бути визнаний недійсним [75, с. 10]. М. В. Гордон вважає, що не можна підходити до такої справи суто формально, а слід «вивчити питання і про те, наскільки сумлінно діяли сторони за договором» [76, с. 221]. Б. С. Антімонов і Е. А. Флейшиц указують, що договір, що суперечить статуту видавництва, повинен признаватися недійсним. Оскільки спеціальна правоздатність визначається у статуті лише в загальних рисах, слід виходити із статутної мети видавництва [77, с. 44].

Раніше, у радянські часи та у період ранньої незалежності України до прийняття Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право та суміжні права» важливу роль в правовому регулюванні договорів у сфері авторського права та суміжних прав відігравали типові авторські договори. Вони носили нормативно-правовий характер та містили елементи як імперативні, так і диспозитивні. Основне правило, що застосовувалося до типових авторських договорів вказувало, що якщо умови певного договору у сфері авторського права та суміжних прав погіршує становище автора або його правонаступника у порівнянні з умовами, що передбачені типовим авторським

договором, то такі умови мають бути визнані недійсними, і належить керуватися типовим авторським договором.

Якщо ж в конкретні договори у сфері авторського права та суміжних прав включалися певні норми, що покращували становище автора чи його правонаступників у порівнянні з умовами, що передбачені типовим авторським договором, але які носять імперативний характер (наприклад про підвищення ставки за авторським договором), то такі умови також мають бути визнані недійсними і повинні бути приведені у відповідність до чинного законодавства.

З метою захисту прав авторів та їх правонаступників, на мою думку, в українське законодавство також треба включити типові авторські договори, які б забезпечували хоча б мінімальні гарантії прав авторів та їх правонаступників та забезпечували їм додатковий захист від посягань та порушень зі сторони набувачів об'єкта права інтелектуальної власності.

Новим і важливим питанням теперішнього часу є питання щодо визнання в судовому порядку недійсними нікчемних правочинів, серед яких є і авторські договори, оскільки в сучасній юридичній практиці присутня велика кількість нікчемних правочинів. Так, деякі фізичні та юридичні особи, не розібравшись у законодавчому різноманітті законів і не визначивши дійсного власника права інтелектуальної власності, продають вказані права іншим особам чи товариствам.

Варто зазначити, що нікчемним (абсолютно недійсним) є правочин, недійсність якого прямо передбачена законом. Проте це не означає, що взагалі не існує необхідності визнання нікчемного правочину недійсним. На мій погляд, довести, що правочин є нікчемним, можливо лише в судовому порядку.

Якщо в нікчемному правочині не ставиться питання про повернення переданого за правочином майна, то він не потребує того, щоб суд визнав його недійсним, як при оспорюваних правочинах.

Але навіть якщо ніяких питань, пов'язаних з наслідками нікчемних правочинів не виникає, для сторін важливим є встановлення судом факту недійсності правочину.

Таким чином, можна зробити висновок, що нікчемні авторські договори (правочини) необхідно визнавати за такі (нікчемні) тільки в судовому порядку, що дозволить уникнути порушень відповідних норм законодавства.

ВИСНОВКИ

У цій роботі було проведено комплексне дослідження правової природи, сутності та змісту договорів у сфері авторського права та суміжних прав, як різновиду договорів стосовно розпорядження правами інтелектуальної власності на основі положень чинного Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право та суміжні права», інших законодавчих актів судової практики та сучасної української та зарубіжної доктрини. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Договори у сфері авторського права та суміжних прав є відокремленим, самостійним видом цивільно-правових договорів. Включення цих договорів до системи договорів, що регламентована Цивільним кодексом України, можна пояснити цивільно-правовим характером цієї групи договорів. За допомогою авторських договорів регулюються та регламентуються майнові відносини між юридично рівними суб'єктами цивільно-правових відносин – автором (його правонаступником) та набувачем (користувачем) об'єкта права інтелектуальної власності. При укладенні договорів у сфері авторського права та суміжних прав має бути дотриманий принцип свободи договору, оскільки сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні істотних умов договору.
2. Цивільний кодексу України значно розширив сферу застосування договорів у сфері авторського права та суміжних прав, закріпивши універсальну конструкцію авторського договору, що застосовується як до об'єктів авторського права та суміжних прав, так і промислової власності.
3. Доречно більш детально регламентувати поняття ліцензійного договору в законодавстві України.

4. Конструкція ліцензійного договору може бути використана лише у випадку надання добровільної ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Якщо говорити про видачу примусових ліцензій, то підставою для них є рішення суду чи адміністративний акт компетентного органу державної влади. Однак, це правило застосовується лише для обмеженого підвиду договорів у сфері авторського права та суміжних прав, для яких є обов'язковою видача ліцензії (свідоцтва, сертифіката) – ліцензійних договорів.
5. У Цивільному кодексі України немає чіткого розмежування та поділу договорів у сфері авторського права та суміжних прав, однак аналіз цієї групи договорів дає змогу поділяти ці договори на різні підгрупи, в залежності від класифікації. Така класифікація проводиться доктринально різними науковцями та не існує єдиного вичерпного переліку видів договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Стосовно ж ліцензійних авторських договорів, то у Цивільному кодексі України передбачені такі види ліцензій: виключна, одинична та невиключна. Одинична ліцензія за своєю суттю є різновидом виключної ліцензії. Тому пропонується внести зміни в ч. 3 ст. 1108 Цивільного кодексу України, де зазначити, що одинична ліцензія є різновидом виключної.
6. Надання дозволу на використання об'єкту права інтелектуальної власності є одностороннім правочином і не може розглядатися з доктринальної точки зору як самостійний та відокремлений вид договору стосовно розпорядження майновими права інтелектуальної власності. Лише після знаходження контрагента (набувача) та узгодження всіх істотних умов використання об'єкта права інтелектуальної власності, цей односторонній правочин набуває характеристик двосторонніх договірних правовідносин.

7. Враховуючи стрімкий розвиток ринку інтелектуальної власності в Україні доцільним є закріплення у спеціальному нормативно-правовому акті основних видів договорів у сфері авторського права та суміжних прав, що надало би змогу контрагентам у більшій мірі визначатися і врахувати свої інтереси при укладенні певного такого виду договору.
8. Сторонами договорів у сфері авторського права та суміжних прав є автор (правонаступник) та набувач (користувач) об'єкта права інтелектуальної власності. Автором є особа, якій належить виключне право дозволяти використовувати об'єкт права інтелектуальної власності. До цієї категорії також можна віднести виконавців у сфері суміжних прав. А набувач – це будь-яка фізична чи юридична особа, яка отримує дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
9. Договори у сфері авторського права та суміжних прав, як і інші договори стосовно розпорядження майновими правами інтелектуальної власності мають бути укладені у письмовій формі. У разі недотримання обов'язкової письмової форми авторського договору, такий договір вважається нікчемним. В той же час, договори у сфері авторського права та суміжних прав не підлягають обов'язковій державній реєстрації, її відсутність не впливає на чинність договору.
10. Договори у сфері авторського права та суміжних прав вважаються укладеними з моменту узгодження між сторонами усіх істотних умов договору, тобто вони належать до категорії консенсуальних договорів.
11. Предметом договорів у сфері авторського права та суміжних прав варто вважати сам дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

12. Договори у сфері авторського права та суміжних прав є двосторонньо зобов'язуючими, тобто права та обов'язки мають кожна із сторін. Ці права та обов'язки визначаються сторонами при укладанні договору.

13. У дослідженні також було обгрунтовано недоцільність закріплення в договорах у сфері авторського права та суміжних прав моменту початку використання об'єкту права інтелектуальної власності. Таке закріплення необхідно встановлювати лише в ліцензійних договорах і тільки у випадку видачі виключної ліцензії або ж у випадку, коли розмір ліцензійної плати (або роялті) залежить від обсягів використання об'єкта права інтелектуальної власності. У всіх інших випадках момент початку використання такого об'єкта не потребує чіткого закріплення в конкретному договорі і має бути вирішеним самим автором, виконавцем або правонаступником з урахуванням конкретних умов. Якщо ж набувач не використовував об'єкт права інтелектуальної власності протягом строку дії договору, то це слід розглядати як невиконання договору з усіма юридичними наслідками, що слідують з такого невиконання та передбачені самим договором або законодавством України.

14. Враховуючи викладені аргументи роботи щодо правового регулювання ліцензійного договору в Україні, пропоную внести наступні зміни до Цивільного кодексу України:

1. скасувати положення п.1 ч.1 ст. 1107 ЦК України, де закріплено, що ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності є самостійним видом договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності;

2. усунути колізію у визначенні поняття ліцензії, закріпивши у ч.1 ст.1108 ЦК України єдине визначення ліцензії як дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 141.
2. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних : Закон України від 23.03.2000 р. № 1587-III / Відомості Верховної Ради України. 2000. № 24. Ст. 183.
3. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування : Закон України від 17.01.2002 р. № 2953-III / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 17. Ст. 121.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу : Закон України від 12.11.2019 р. №286-IX / Відомості Верховної Ради України. 2020. № 2. Ст. 10.
5. Про ратифікацію Угоди про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав : Закон України від 27.01.1995 р. №34/95- ВР / Відомості Верховної Ради України. 1995. № 5. Ст. 32.
6. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав : Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF#Text>
7. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993р. в редакції Закону від 11.07.2001р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 43. — С. 214.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. // Офіційний вісник України. —2003. — № 11. — С. 461.
9. Цивільний кодекс Української РСР. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06#Text>

10. Орлюк О. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 6. 254 с.
11. Герасименко В., Луб'яна Е., Солощук М., Федченко Л. Договірні правовідносини при створенні та використанні об'єктів інтелектуальної власності // Право України. – 1999. – № 7. – С. 77 – 81.
12. Юридична енциклопедія: В 6 т. Т.3: К-М / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – 792 с
13. Миджин Г.Є. Структура адміністративно-правового механізму захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Соціально-правові студії. 2020. № 2. 179 с.
14. Зайківський О., Оністрат О. Алгоритм та критерії відбору винаходів до сфери національної безпеки й оборони. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 5. 452 с.
15. Захист прав інтелектуальної власності : досвід США. – 3б. документів, матеріалів, статей / За заг. ред. О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 368 с.
16. Крижна В.М. Ліцензійний договір – правова форма реалізації патентних прав: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 1999. – 20 с.
17. Закон Великобританії «Про патенти» 1977 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/21055>
18. Закон «Про обмеження свободи торгівлі» 1976 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/34/contents/enacted>
19. Закон «Про конкуренцію» 1980 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/21/contents>
20. Закон «Про ціни перепродажу» 1976 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/53/enacted>

- 21.Цивільний кодекс Франції 1804 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.fd.ulisboa.pt/wp-content/uploads/2014/12/Codigo-Civil-Frances-French-Civil-Code-english-version.pdf>
- 22.Кодекс Законів Франції про інтелектуальну власність. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.legal500.com/guides/chapter/france-intellectual-property/>
- 23.Закон Італії «Про патенти». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ufficiobrevetti.it/en/patents/>
- 24.Цивільний кодекс Італії 1942 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://leap.unep.org/countries/it/national-legislation/civil-code>
- 25.Качур А.В. Щодо поняття правового режиму майнових прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Право та інновації . 2014. № 4 (8). 563 с.
- 26.Мельник О.М. Суб'єкт права інтелектуальної власності та його цивільно-правовий статус : Монографія. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 156 с.
- 27.World Intellectual Property Report 2022. The Direction of Innovation. World Intellectual Property Organization 34, chemin des Colombettes, P.O. Box 18 CH-1211 Geneva 20, Switzerland. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-944-2022-en-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf>
- 28.M.W. Hesselink, J.W. Rutgers. ECJ Cases on European Contract Law. January 2006.
- 29.Міжнародне приватне право. Спеціальна частина: навчальний посібник (для студентів вузів) під ред. А.С. Довгерта і В. І. Кисіля, Київ, Alerta, 2013, - 400 с.
- 30.Комарницька Г.О. Активізування державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності: дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.03. Львів, 2019. 469 с.

31. Крижна В.М. Юридична природа ліцензійного договору в патентному праві // Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 1999. – Вип. 37. – С.119–125.
32. Mańko R., Cîrlig C. European Court of Justice and international agreements. PE 696.171 – July, 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/696171/EPRS_BRI\(2021\)696171_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/696171/EPRS_BRI(2021)696171_EN.pdf)
33. La corsa agli armamenti. Un programma di disarmo totale. Hardcover – January 1, 1961. Bologna, Cappelli, 1961, 8vo tutta tela editoriale con titoli dorati al piatto anteriore e al dorso e sovraccopertina illustrata, 541 c.
34. Німецьке цивільне уложення 1808 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/item/6U3VDUMG6GPRJ7ZNUVXVR3YDNPT7NHND>
35. Основи правової охорони інтелектуальності в Україні: Підруч. для вузів / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 236 с.
36. Кодинець О. А. Договір застави майнових прав інтелектуальної власності: нормативне регулювання та теоретичне дослідження. Адміністративне право і процес № 1 (11). Київ. – 2015.
37. Білоусов В.М. Сучасна трактовка прав на результати інтелектуальної власності // Вісник господарського судочинства.–2003.–№1.– С.153–155
38. Дозорцев В.А. Понятие исключительного права // Юридический мир. – 2000. – № 3. – С. 6 – 9
39. Галянтич М. К., Дорошенко О. Ф. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: збірник типових форм договорів та коментар до них. НАПН України. Інтерсервіс. Київ. – 2018.
40. Коваленко А.І. Захист права інтелектуальної власності. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. № 3. Том 1. С. 95-97.
41. Якубівський І. Є. Юридична природа публічних ліцензій у сфері авторського права і суміжних прав / І.Є.Якубівський // Право та

- інновації: наук.-практ. журнал / редкол.: Ю.Є.Атаманова та ін.. – Х.: Право. – 2015. – № 2(10). – 142 с. – 26 с.
42. Про видавничу справу: Закон України від 5 червня 1997 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 32, ст. 206.
43. Mannheim N. Fair fee: finding a balance of interests of authors and users // IP. Copyright and related rights. 2016. № 7. 175 с.
44. Jammilton D. Publishing license agreement // EZH-Jurist. 2016. № 32. 25 с.
45. Boddov O. Protection of intellectual copy-right by civil means: monograph. : Justicinform, 2017. 212 с.
46. Kretcher A. General characteristics of the mechanism for protection and protection of copyright and related rights in Ukraine // IP. Copyright and related rights. 2016. № 7. 372 с.
47. Trakhtengerts L.A. The author can not be denied a claim to recover the remuneration due to him on the grounds that the publishing house did not use his work / ed. K.B. Yaroshenko. // Commentary of the judicial practice. : CONTRACT, INFRA, 2013. Is. 18. 317 с.
48. Conclusion of the Private Law Research Center on the interpretation and possible application of certain provisions of Part Four of the Civil Code of Ukraine // Vestnik civil law. 2017. № 3.
49. Майданик Л. Винятки та обмеження з майнових авторських прав: баланс приватного і публічного інтересів. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. № 1. С. 5-12.
50. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Наук.-практ. вид. / За ред. О. Б. Бугнік-Сіверського: — К.: Ін Юре, 2020. - 348 с.
51. Катеринчук І.П. Адміністративно-правова охорона права інтелектуальної власності в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 2. С. 85-88.

- 52.Сорока Н.Є. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: європейський досвід: монографія. Харків : Право, 2019. 332 с.
- 53.Еннан Р.Є. Загальні засади правового регулювання інтелектуальної, творчої діяльності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2015. № 6. С. 10-23.
- 54.Хрідочкін А.В. Публічне адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 508 с.
- 55.Миджин Г. Є. Характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів у сфері захисту прав інтелектуальної власності. International Independent Scientific Journal. 2020, № 19. Vol. 2. С. 28-32.
- 56.Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Деякі проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті в Україні. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні. Третя міжнародна щорічна конференція (Львів, 7 грудня 2019 р.). URL. <http://aphd.ua/publication-564/>
- 57.Stokes S. Art and copyright. Hart Publishing, 2011. 306 с.
- 58.Todd D. Pirate Nation: How Digital Piracy is Transforming Business Society and Culture. N.Y. : Kogan Page Ltd, 2011. 240 с.
- 59.Bentley L., Sherman B. Intellectual property right: copyright. SPb. : Law Center Press, 2004. 535 с.
- 60.Madison M. J. Fair use and social practice // Intellectual Property and Information Wealth: Copyright and related rights. Peter K Yu. Praedger. West Port. 2017. 279 с.
- 61.Neilson J. A. Artistic Expression, Aesthetic Value and the Law. The University of Texas at Austin, 2011. 215 с.

62. Mayer-Schonberger V., Cukier K. Big Data: A Revolution that Will Transform how We Live, Work, and Think. Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 242 с.
63. Schauer F. F. The Law of Obscenity. Washington, D. C. : Bureau of National Affairs, 2016. 459 с.
64. Приходько Л.Ф. Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. Архіви України. 2020. № 1. С. 102-126.
65. Авер'янов В.Б. Вибрані наукові праці. Наукове видання/ Упорядники: Андрійко О.Ф. (керівник колективу), Нагребельний В.П., Кисіль Л.Є., Педько Ю.С., Дерещ В.А. і інші. За загальною редакцією: Ю. С. Шемшученка, О.Ф. Андрійко. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 448 с.
66. Богуславский М.М. Международная передача технологии: правовое регулирование. – К.: «Наука», 2015. – 278 с.
67. Цивільне право України : Підручник : У 2-х кн. Кн. 2. / А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 784 с.
68. Кодинець А. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 3. С. 9-13.
69. Гордієнко С.Г., Козенюк В.О. Створення інновацій та захисту інтелектуальної власності: проблеми та правові регулятори в Україні. Правова інформатика. 2014. № 3(43). С. 67-76.
70. Криволапчук В., Филь С. Захист прав інтелектуальної власності національною поліцією та МВС України. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 4. С. 39-44

- 71.Мельник О.М. Договори у сфері інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - № 9. – 69 с.
- 72.Михальський О. О. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері інтелектуальної власності в Україні: дис. ... канд.. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Суми, 2018. 254 с.
- 73.Крижна В. Загальна характеристика ліцензійного договору за законодавством України // Інтелектуальний капітал. – 2004. – № 2. – С.11 – 14.
- 74.Мирошникова М. Авторский договор / / Интеллектуальная собственность: Авторское право и смежные права — 2013. — № 1. — 23 с.
- 75.Орлюк О. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. № 3. С. 58-74.
- 76.Охорона інтелектуальної власності в Україні / С.О. Довгий, В.О. Жаров, В.О. Зайчук та ін. – К.: Форум, 2012. – 319 с.